تاریخ هنر ایران
(۱۲)

۱۲

اماکن هنری ایران

جیان روبرتو اسکارچیا

ترجمهٔ
دکتر یعقوب آژند

انتشارات مولی

www.ketab.ir

اسکارچیا، جان روبرتو، ۱۹۳۳ – Scarcia, Gian Roberto
اماکن هنری ایران / جان روبرتو اسکارچیا؛ ترجمه یعقوب آژند.—
تهران: مولی، ۱۳۷۶.
۱۲۴ ص.: مصور.— (تاریخ هنر ایران؛ ۱۲)
ISBN:964-5996-16-3

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا.
چاپ دوم: ۱۳۸۴.
کتابنامه: ص. [۹۱] – ۹۲؛ همچنین به‌صورت زیرنویس.
نمایه.

۱. معماری ایرانی — تاریخ. ۲. هنر — ایران — تاریخ. الف.آژند، یعقوب، ۱۳۲۸ – ، مترجم. ب.عنوان. ج.فروست.
ج. ۱۲ ۲ت/ N ۷۲۸۰ /۹۵۵ ۷۲۰
۱۳۷۶
کتابخانه ملی ایران ۷۸-۲۴۸۶م

انتشارات مولی
تهران: خیابان انقلاب ـ چهارراه ابوریحان ـ شماره ۱۲۸۲
تلفن: ۶۴۰۹۲۴۳ ـ نمابر: ۶۹۴۶۴۲۹ ـ ص. پ. ۷۴۶ ـ ۱۳۱۴۵

۹۶/۲
۸۴
شابک: ۳ ـ ۱۶ ـ ۵۹۹۶ ـ ۹۶۴
ISBN 964 - 5996 - 16 - 3

تاریخ هنر ایران (۱۲)
اماکن هنری ایران
اسکارچیا
ترجمه: دکتر یعقوب آژند
چاپ اول: ۱۳۷۶
چاپ دوم: ۱۳۸۴ = ۱۴۲۶
تعداد: ۱۱۰۰ نسخه
لیتوگرافی: تصویر
چاپخانه: ایران مصور
صحافی: امین
طرح اسلیمی روی جلد: ملیح ناصری

کلیه حقوق مربوط به این اثر محفوظ و متعلق به انتشارات مولی است

www.ketab.ir

فهرست مطالب

حرف اوّل نه

فصل اول: ایران و تمدنهای ایرانی: نام‌ها و زیربخش‌ها ۳

فصل دوم: ادوار تاریخی، فرهنگی و هنری ۷

فصل سوم: اماکن و ابنیه ۲۰

۱ـ آذربایجان ۲۰

اردبیل / فخرآقا/گوی تپه / حسنلو / خیاو / مراغه / مرند / ارومیه / سجاس / سلطانیه / تبریز / تخت‌سلیمان.

۲ـ کرمانشاه و کردستان ۲۵

بیستون / درجزین / دکان داوود / همدان / کنگاور / کرمانشاه / قصرشیرین / صحنه / سرپل‌زهاب / طاق‌بستان / زیویه.

۳ـ لرستان ۳۰

نهاوند / سرخدم / تپه گیان.

۴ـ خوزستان ۳۲

بدرنشانده / چغازنبیل / دزفول / جندیشاپور / ایوان‌کرخه / ایذه / مسجدسلیمان / شمی / شوشتر / شوش / تل‌گسر / تنگ سروک / تپه موسیان.

۵ـ فارس و لارستان ۳۸

ابرج / بیشاپور / داراب / داودختر / فیروز آباد / جنجان / حارک /

www.ketab.ir

ایج / اصطخر / کاریان / کوه رحمت / نقش بهرام / نقش رستم / تبریز / نورآباد / پاسارگاد / تخت جمشید / قصر ابونصر / سروستان / شیراز / سه تلو / تل باکون / تل شوغه / تنگ چک چک / تل اسپید.

۶ـ کرمان، بلوچستان و سیستان ۵۰

بم / چاه بهار / کرمان / کوه خواجه / ماهان / قلعه سنگ.

۷ـ خراسان ۵۳

آهنگان / بسطام / دامغان / فریومد / خرجرد / کلاجکی / خسروجرد / مشهد / نیشاپور / کلات نادری / رادکان شرقی / رباط شرف / سنگ بست / سرخس / تپه حصار / تایباد / تربت شیخ جام / طوس.

۸ـ کرانه‌های دریای خزر ۶۱

آمل / بهشهر / غارهوتو / گنبدقابوس / گرگان / کلاردشت / لاجیم / ساری / طالش / ترنگ تپه.

۹ـ منطقه تهران ۶۴

الموت / اردستان / چندار / چشمه علی تپه / دماوند / گلپایگان / کاشان / خُرهه / خورووین / نیسار / نطنز / قزوین / قم / ری / ساوه / شهرستانک / تخت کیکاؤس / تخت رستم / تپه سیلک / تهران / ورامین / زواره.

۱۰ـ منطقه اصفهان ۷۸

ابرقو / اشترجان / بوزان / دشتی / گارلادان / گز / اصفهان / کاج / کوهپایه / لنجان / نائین / سین / یزد / یزدخواست / زیار.

کتابشناسی ۹۱

اعلام ۹۹

تصویرها ۱۱۷

www.ketab.ir

هوالجمیل

حرف اول

از مدتها پیش در پی آن بودم که تاریخی پر بروبار از هنر ایران ترجمه و تدوین و تنظیم کنم. تاریخی که پایه و مایه علمی کامل داشته و هنر و دستاوردهای هنری هر دوره از تاریخ ما را به کمال بررسی کرده باشد. اینکه گفتم ترجمه، هوشمندان بهتر می‌دانند که تاریخ هنر ما را تاکنون مستشرقین و هنرشناسان غرب نوشته‌اند و به کنایه و تصریح و اشاره و تلویح افکار و اندیشه‌ها و تصرفات فرهنگی خود را به نوعی در این نوشته‌ها دخالت داده‌اند (از آن جمله است تأکید بر تأثیرگذاری هنر یونان باستان بر هنرهای ایران از دوران باستان تا دوره اسلامی؛ و از دوره اسلامی تأکید بر تأثیرگذاری هنر بیزانس بر دستاوردهای هنری جهان اسلام و از جمله هنر کشور خودمان ایران. اینها از همان یک‌سویه نگریهای مستشرقین است که همه چیز را از پشت عینک تمدن غرب می‌سنجند و خود را در رأس عالم قرار می‌دهند.) با همه این مسائل،

www.ketab.ir

نمی‌شاید که به جستارهای آنها بارمیدگی و بدگمانی بنگریم، چون در این میان بهرحال پخته و خامی مطرح است و شدت و ضعفی. طرح تاریخ هنر ما را غربیان درافکنده‌اند و میدانی وسیع به پهنای تاریخ ایران در عالم هنر گشوده‌اند و از گوشه و کنار جهان غرب در این میدان وسیع به کندوکاو و تلاش پرداخته‌اند و غیب و غفلت ما هم در این زمینه‌ها به هوی و هوس آنها افزوده و بی‌لجام به میدان افتاده‌اند و گاهی حرفهای پرت و پریشان و بی‌پایه گفته‌اند و به نسبت حجم و حدشان در حقایق تصرف کرده‌اند. و فراموش هم نکنیم که اکثر دستاوردهای هنری ما هنوز در تصرف موزه‌ها، نگارخانه‌ها و مجموعه‌های شخصی آنهاست. البته این یک رویه سکه است. در رویه دیگر سکه، تلاش همه‌جانبه، عمر سر آوردن در صحراها و بیابانها و شهرها در پی جستن نشانه‌ای از علائم هنری و شور و شوق و بردباری پژوهشی و رسیدن به بنیادی نو و کاربست روشی درخور و درساز نشسته است. آنها رنج این کار را پذیرفته‌اند و لذا تحقیقات تاریخ هنر ما را در حیطه تصرف خود درآورده‌اند و آثار متعددی در این وادی منتشر ساخته‌اند. یکی از این آثار سترگ که بالحق نص و ندای تحقیقات هنری زمانه ماست Encyclopaedia of world Art (دائرة المعارف هنر جهان) در پانزده مجلد از انتشارات مگ‌گروهیل است.

در این دانشنامه هنری جهان که براساس الفبای لاتین تنظیم شده، مقالات ناب و نو در باب هنر ایران، به صورت دوره‌ای، از دوران کهن تا به روزگار ما چاپ شده و هر دوره را متخصصین امر پژوهش و نگارش کرده‌اند. همه این بررسیها و ارزیابیها با سیاقی منظم و نظمی منسجم و معیاری هماهنگ نوشته شده‌اند و قالب و اسلوب هر کدام با مقدمه‌ای

www.ketab.ir

شروع شده و نگاهی به پسزمینه تاریخی هر دوره انداخته و سپس هنرهای دیداری هر دوره را از معماری (مذهبی و غیرمذهبی) شهرسازی و طراحی شهری گرفته تا نقاشی، پیکرتراشی و صنایع دستی به ضرورت بررسی و ارزیابی کرده است. هر کدام از بررسیها دارای کتابشناسی مفصل است. در ترجمه و تدوین بررسیهای مذکور مسائل زیر مراعات شد:

۱ـ محتوای هر کتاب را دو دوره قرار دادیم و در واقع دو مقاله «دائرةالمعارف هنر جهان» را به توالی تاریخی در یک کتاب گنجاندیم. این طبقه‌بندی تاریخی گاهی از نظر محتوا نیز همخوانی دارد و هماهنگ می‌نماید. مثلاً در کنار هم قرارگرفتن هنر اموی و عباسی، سامانی و غزنوی، سلجوقی و خوارزمی، ایلخانی و تیموری و غیره حاکی از این است که این دو مکمل هم هستند و ویژگیهای همدیگر را به کمال رسانده‌اند.

۲ـ تبدیل تواریخ میلادی به هجری از مترجم است که با بهره‌گیری از کتب مختلف تخصصی صورت گرفته است.

۳ـ برای تکمیل محتوای هر کتاب و از آنجاکه هنوز در کشور ما بسیاری از اصطلاحات هنری ـ تاریخی تدوین نشده یک واژه‌نامه انگلیسی ـ فارسی و یک واژه‌نامه فارسی ـ انگلیسی در صفحات آخر گنجانده شد.

۴ـ گفتنی است که هنر نگارگری ایران نوشته رابینسون جزو «دائرةالمعارف هنر جهان» نبود، بلکه به‌صورت مجزا در مجله ART ET SOCIETE DANS LE MONDE IRANIEN No. 26 چاپ شده بود که یکی از مجلدات را بدان اختصاص دادیم. همچنین مطلب بخش اول جلد (۷) یعنی «هنر سامانی و غزنوی» که نوشته اتینگهاوزن

www.ketab.ir

است از کتاب «هنر و معماری اسلامی» گرفته شد تا مندرجات این جلد کامل شود.

۵ ـ مشخصات هر کدام از این بررسیها همراه با نام و نشان نویسنده، بطور مجزا در اول هر بخش آورده شده است.

۶ـ از همه خوانندگان التماس دعا دارم. کاستیها را بر من ببخشایند و منشأ و مصدر راهنمایی من شوند.

۷ـ بر خود لازم می‌دانم که از سرکار خانم مریم محقق بنایی که در کار حروفچینی این کتاب از هیچ کوششی دریغ نکردند تشکر کنم.

والسلام

ی ـ آژند

۷۵/۸/۸

تهران

www.ketab.ir